

Kutyaábrázolások a Képes Krónika (1358 után) miniatúráin: A csodaszarvas-legenda – A csóri vadászat – Álmos herceg és fia, Béla megvakítása

Kutyák a magyar krónikaábrázolásokban

Nagy Lajos király uralkodása alatt kezdi írni Kálti Márk mester a Marci Chronica de gestis Hungarorum (Márk krónikája a magyarok cselekedeteiről), ismertebben *Képes Krónika* című munkát (1358 után). A gazdagon díszített műben – az akkori szokásoknak megfelelően – az illuminátor saját korát, s nem a krónikában foglalt események idejét tárja elénk (viselettörténet, fegyverek, szerszámok stb.). A kódexben öt helyen fedezhető fel kutyaábrázolás.

Az 5. oldalon található „A” iniciálén a csodaszarvassal való találkozás látható, jobbról vadászó csoport kutyákkal, az előtérben vezéralak: Hunor vagy Magor. A bal oldali háttérben erdő, amely felé szarvasünő tart. A képen négy eb látható. Az elől haladó, hosszú pórázra engedett fehér és barna színű páros a vad csapását követi mély orral. Erős (vizslás?) fej, lógó, lekerekített végű, fejhez simuló fülek. Kajtárkodó kopó (a magyar vizsla őse)? A vezér balján, az előtte haladó kutyákat erősen figyelő sárgásbarna alapszínű, sötétbarna foltokkal mintázott, rövid szőrű eb pórázon. Összességében agaras benyomást kelt (a magyar agár őse?). E foltos eb mögött, kissé takarásban, egy közép barna, rövid szőrű, nehezebb testűnek tűnő, erőteljes fejű, ugyancsak fejhez simulóan, ám azoknál hosszabb, lekerekített végű fülekkel rendelkező kutyát láthatunk. Fejét, orrát magasan tartja. Ősi magyar kopó vagy szelindek?

A 105. oldal „D” iniciáléjában a csóri vadászatot láthatjuk. Sziklás tájon egy erdőcskében balról jobb felé lovagol Álmos herceg két kísérelével, akik Kálmán király hívei. Lova lába előtt sólyma egy varjút tart nyakánál fogva. Csaoló kutya rohan feléjük.

A kódex 106. oldalán: Álmos herceg és kisfia, Béla megvakítása. A sziklás tájon baloldalt trónon ülő Kálmán király két katonának parancsot ad a hercegek megvakítására és a kis Béla kasztrálására. Jobbról a háttérben fekszik Álmos herceg a földön, egy ka-

tona kiszúrja a szemét. Előtte a megvakított gyermek Béla, aki helyett a mellette térdelő katona egy kutyát kasztrál.

A *Mátyás-graduale*, az egyházi év liturgikus rendjéhez igazodó, miseénekeket tartalmazó mű 1487 körül lehet készített, francia-flamand munka, s egyes miniatúrái esetleg már Budán készültek olasz iskolázottságú mester kezétől. A Krisztus feltámadását megőrkítő, húsvétvasárnaphoz kötődő fol. 3^r

Szarvasvadászat a Mátyás-graduale lapszeldíszén, 1487 körül

Kutya a trónteremben: Mátyás és Beatrix fogadja Ransanus püspököt. Miniatúra a Ransanus-corvinából, 1490 körül

jelzetű díszes címlap pompás lapszeldíszében ragyogó vadászcenét láthatunk. A buja virágok és indák szövetségében kürtös vadász riasztja társait, mivel kutyái a hajszában fiatal szarvast ugrasztanak. Az egyik már ráakaszkodott a nemes vadra, a másik talán állítani akarja. Az előbbi, a széles örves, fehér eb ék alakú fejével, rózsafüleivel, karcsú mellső végtagjával agárszerű, míg az utóbbi, a barna, fekete foltos, nagy, lógó füleivel, erőteljes fejével, inkább zömök törzsével és erős, ám kissé rövid lábaival vérebszerű benyomást kelt.

Petrus Ransanus lucerai püspök 1488 szeptemberében érkezett hazánkba I. Ferdinánd (Ferrante) nápolyi király követeként. A kiváló humanista hírében álló követ megbízást kapott Thuróczy János nemrég elkészült *Chronica Hungarorum*ának felhasználásával egy humanista szellemiségű, a Hunyadiak és Mátyás szerepét bőségesen tárgyaló magyar történelem megírására. A mű 1490-ben lett kész (*Epithoma rerum Hungarorum*, másképpen *Ransanus-corvina*). A 16b jelzetű oldalon található miniatúra azt a jelenetet örökíti meg, amikor a szerző ismerteti művét a királyi párral. A trónterem egyik szegletében reneszánsz lán, piros bársonypárnán világos színű öleb fekszik. Valószínűsíthető, hogy a királyné kedvencét – valamely Itáliában előforduló fajta egyedét – örökíthették meg.

K.-B. R. P.